

บทคัดย่อ

การศึกษาแนวความคิดของเรย์มอนด์ วิลเลียมส์ในครั้งนี้เป็น การให้อธิบายถึงวัฒนธรรมศึกษาของวิลเลียมส์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แนวคิดที่ว่าด้วยวัตถุนิยมวัฒนธรรม (Cultural Materialism) ทั้งนี้เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการศึกษาวัฒนธรรมบริโศ แต่ทว่าเนื่องจากพื้นฐานความคิดของวิลเลียมส์นั้น มีที่มาอันหลากหลาย การศึกษาในครั้งนี้ จึงจำกัดขอบเขตของการพิจารณาผ่านการศึกษาในแนวมาร์กซ์เป็นสำคัญ

ผลการศึกษาพบว่า แนวความคิดทางวัฒนธรรมของวิลเลียมส์นั้น มีข้อเสนอซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะหลายประการ ที่แตกต่างจากการศึกษาในแนวมาร์กซ์สกุลต่างๆ อันได้แก่ มาร์กซิสม์ดั้งเดิม มาร์กซิสม์สายตะวันตก และมาร์กซิสม์ในอังกฤษ โดยมีวัตถุนิยมวัฒนธรรมเป็นข้อเสนอที่สำคัญประการหนึ่ง ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

(1) การให้ความสำคัญต่อการศึกษาวรรณกรรม ในฐานะที่วรรณกรรมเป็นกิจกรรมทางสังคม ที่มีความสำคัญไม่ด้อยไปกว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งมาร์กซิสม์ดั้งเดิมให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก ข้อเสนอประการนี้จึงสอดคล้องกันกับทัศนะของมาร์กซิสม์สายตะวันตก และมาร์กซิสม์ในอังกฤษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มซ้ายใหม่

(2) การให้ความสำคัญต่อกระบวนการทางสังคมของวัตถุ ซึ่งเป็นฐานของการผลิตและผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม ทั้งนี้ด้วยการนำในทัศนะที่ คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) ใช้ในการศึกษาการผลิตทางเศรษฐกิจ อันได้แก่ พลังการผลิต (Productive Forces) ปัจจัยการผลิต (Means of Production) และความสัมพันธ์ทางการผลิต (Production Relations) มาพัฒนา ปรับใช้ในการศึกษาทางวัฒนธรรม ข้อเสนอประการนี้เองที่เป็นพื้นฐานประการสำคัญของแนวคิดวัตถุนิยมวัฒนธรรม และทำให้การศึกษาทางวัฒนธรรมของวิลเลียมส์แตกต่าง โดดเด่นจากการศึกษาทางวัฒนธรรมของมาร์กซิสม์สกุลต่างๆ ซึ่งเริ่มต้นโดยแนวคิดนิยมอย่างลวกๆ

(3) การให้ความสำคัญต่อบทบาทของมนุษย์ในระบบสังคมว่า มีส่วนสำคัญในการเสริมสร้าง ก่อร่าง (Constitute) หรือแม้แต่ปฏิวัติสังคม ด้วยการเสนอในทัศนะวัฒนธรรมทางเลือก (Alternative Culture) วัฒนธรรมต่อต้าน (Oppositional

Culture) วัฒนธรรมตกทอด (Residual Culture) วัฒนธรรมที่ถือกำเนิดใหม่ (Emergent Culture) และการก่อร่างทางวัฒนธรรม (Formation) ข้อเสนอเหล่านี้เป็นการขยายการศึกษาการครอบงำทางวัฒนธรรม จากมโนทัศน์อำนาจนำ (Hegemony) ของอันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) และทำให้เห็นถึงบทบาทของมนุษย์และช่องโอกาสของการปฏิบัติสังคมมากขึ้น นอกจากนี้วิลเลียมส์ยังชี้ให้เห็นว่า ด้วยพลังของการต่อต้าน และเสนอทางเลือกต่างๆ วัฒนธรรมครอบงำเองจึงต้องปรับตัวอยู่เสมอ เพื่อคงอำนาจการครอบงำไว้ เขาจึงเสนอให้เราพิจารณาถึงกระบวนการผนวกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมครอบงำ (Process of Incorporation) และที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นคือ เขาชี้ให้เห็นพลวัตของการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมครอบงำ สภาวะที่อำนาจของวัฒนธรรมที่ขับเคื่อนอยู่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งวิลเลียมส์เสนอไว้ในมโนทัศน์ที่เขาเรียกว่า Hegemonic

เมื่อนำข้อเสนอเหล่านี้ไปศึกษาวัฒนธรรมบริโค คุณูปการที่สำคัญได้แก่

(1) การศึกษาวัฒนธรรมบริโคเป็นการศึกษาแง่มุมที่สำคัญยิ่งในสังคมทุนนิยม ที่ขยายประเด็นการวิเคราะห์ออกมาจากการวิเคราะห์การผลิตทางเศรษฐกิจ ไปสู่การผลิตทางวัฒนธรรมและกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมบริโคเป็นส่วนหนึ่งของบรรดาวัฒนธรรมครอบงำในสังคมทุนนิยม จากข้อเสนอของวิลเลียมส์ จิตสำนึกทางการบริโคที่ครอบงำสังคมทุนนิยมสมัยใหม่อยู่ได้แก่ ภาพลักษณ์สังคมแบบสังคมตลาด (Market Society) และเมื่อพิจารณาถึงการผลิตและผลิตซ้ำของวัฒนธรรมบริโค วิลเลียมส์พบว่าวัฒนธรรมบริโคได้อาศัยระบบการสื่อสารขนาดใหญ่ เป็นต้นว่า ระบบการพิมพ์ และโทรทัศน์ เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ดังนั้นวัฒนธรรมบริโคจึงแผ่อิทธิพล ทรงอำนาจครอบงำการผลิตวัฒนธรรมในสังคมทุนนิยมสมัยใหม่

(2) การพิจารณาถึงกระบวนการทางสังคมของการผลิตทางวัฒนธรรม วิลเลียมส์ชี้ให้เห็นถึงกระบวนการปรับตัวของการครอบงำโดยวัฒนธรรมบริโค ด้วยการโฆษณา และการทำให้วัฒนธรรมกลายเป็นสินค้า วิลเลียมส์ชี้ว่า กระบวนการดังกล่าวดำเนินไปในท่ามกลางการต่อต้าน เสนอทางเลือก และการก่อร่างวัฒนธรรม ที่เสนอจิตสำนึกที่แตกต่าง หลากหลายออกไปจากวัฒนธรรมบริโค

(3) ในแง่นี้เองที่เราจะได้เห็นถึงช่องทางของการปฏิบัติทางวัฒนธรรมในสังคมทุนนิยม ที่วิลเลียมส์เห็นว่า ควรกระทำควบคู่ไปกับการปฏิวัติทางการเมือง หรือการยึดอำนาจรัฐ และการปฏิวัติทางเศรษฐกิจ หรือการทำให้ปัจจัยการผลิตกลายเป็นทรัพย์สินส่วนรวม ซึ่งเสนอโดยมาร์กซิสม์ดั้งเดิม อย่างไรก็ตาม วิลเลียมส์เห็นว่า การปฏิบัติดังกล่าว เพื่อการผลิตวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ต้องกระทำบนพื้นฐานของการคำนึงถึงฐานความเป็นจริงที่เป็นองค์ประกอบทางวัตถุในการผลิตทางวัฒนธรรม มิใช่พิจารณาวัฒนธรรมในเชิงจิตนิยม ทั้งยังเสนอการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ขยายออกไปจากขอบเขตของรัฐ และการเมืองตามวิถีทางการเลือกตั้ง ไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยอย่างกว้างขวางในประชาสังคม (Civil Society) บนเส้นทางสังคมนิยมประชาธิปไตย (Social Democracy)